

وہابیت

مبانی فکری و کارنامہ عملی

تألیف

آیة اللہ جعفر سبحانی

فهرست نویسی پیش از انتشار توسط مؤسسه تعلیماتی و تحقیقاتی امام صادق علیه السلام

آیه الله العظمی جعفر سبحانی تبریزی، ۱۳۰۸ ش -

وهابیت، مبانی فکری و کارنامه عملی / تألیف آیت الله العظمی سبحانی تبریزی . - قم :

مؤسسه امام صادق علیه السلام، ۱۴۲۹ ق . = ۱۳۸۷

ISBN: 978-964-357-316-4

۴۴۰ ص

چاپ سوم

کتابنامه: ص [۴۲۱] - ۴۲۸؛ همچنین به صورت زیرنویس .

۱. وهابیت - دفاعیه‌ها و ردیه‌ها. الف. مؤسسه امام صادق علیه السلام. ب. عنوان

۲۹۷/۴۱۶

۹ و ۲/س / ۶/۲۰۷ BP

اسم کتاب: ..... وهابیت، مبانی فکری و کارنامه عملی

مؤلف: ..... آیه الله العظمی جعفر سبحانی

نوبت چاپ: ..... سوم

تاریخ انتشار: ..... بهار ۱۳۸۷

چاپخانه: ..... مؤسسه امام صادق علیه السلام

تیراژ: ..... ۲۰۰۰ نسخه

ناشر: ..... انتشارات مؤسسه امام صادق علیه السلام

حروفچینی و صفحه آرایی لاینوترون: ..... مؤسسه امام صادق علیه السلام

www.imamsadeq.org : نشانی اینترنت

مرکز پخش

قم - میدان شهداء، انتشارات توحید

☎ ۷۷۴۵۴۵۷ و ۱۵۱۹۲۷۱ ۰۹۱۲ نامبر ۲۹۲۲۳۳۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نواندیشی دینی

نواندیشی دینی که امروز بر سر زبانها افتاده و خَوْرَاك پاره‌ای از مطبوعات شده است، پدیده جدید و تازه‌ای نیست. در تاریخ، سابقه دیرینه‌ای دارد و تاریخ عقاید و فرهنگ اسلامی بر قدمت آن، گواهی می‌دهد.

پس از درگذشت پیامبر گرامی ﷺ، و اصطكاك فرهنگ اسلامی با اندیشه‌های وارداتی رومی و ایرانی و هندی، پدیده نواندیشی در دین، در مجامع علمی قد برافراشت و گروهی تحت عنوان اصلاح‌گران دینی و مبارزه با بدعت‌ها و پیرایه‌ها، مکتب‌هایی را پی‌ریزی کردند، که متأسفانه نه تنها به بدعت ستیزی نیانجامید، بلکه منشأ يك رشته بدعت‌های تازه بر پیکر دین گردید. برخی که از دور شاهد جریانها هستند، آنان را مصلح و نواندیش می‌شمردند، در حالی که آنان، بحق، مصداق این آیه مبارکه می‌باشند: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾^۲: «آنگاه که به آنان گفته می‌شود: از فساد بپرهیزید، می‌گویند: ما اصلاح‌گران هستیم!»

اخیراً، نواندیشی دینی در قالب «مبارزه با شرك و بدعت» ظهور کرده و از این عنوان بس زیبا، که قلب هر موحدی برای آن می‌تپد، در ترویج برداشت‌های

۱. احمد امین مصری: ۱۲۹۶-۱۳۷۲ در کتاب زعماء الاصلاح.

۲. بقره/ ۱۱.

شخصی خود بهره گرفته می‌شود، و پایه‌گذار اصلی این نوع طرز تفکر در قرن هشتم می‌زیست، و پس از خاموشی موج اندیشه‌های او، بار دیگر در قرن دوازدهم، فردی احیاگر اندیشه‌های مرده و متروک او گشت، و در قرن چهاردهم اسلامی، این مکتب به عنوان کالای سیاسی از نقطه‌ای به نقطه دیگر صادر می‌گردید.

برای این که خواننده گرامی با پایه‌گذار و احیاگر اندیشه‌ها و نتیجه شرك ستیز آنان آگاه شود، کمی در این باره سخن می‌گوییم.

احمد بن تیمیه حرانی دمشقی در سال ۶۶۲هـ. ق در منطقه‌ای به نام «حران» دیده به جهان گشود و در سال ۷۲۶هـ. ق در زندان دمشق دیده از جهان فرو بست. و از سال ۶۹۸هـ. ق بعد به نشر افکار خود پرداخت و چیزی نگذشت که آراء وی به وسیله دانشمندان و محققان معاصر خود مورد انتقاد قرار گرفت، مناظرات علما با وی سبب شد که اندیشه‌هایش، در انزوا قرار گرفته و نتواند حرکت چشمگیری را پدید آورد و افکار وی جز در لابلای کتابهای او و نوشته‌های شاگردش ابن قیم الجوزیه (۶۹۱-۷۵۱) در جایی به چشم نخورد. اما با مرور چهار قرن، بار دیگر محیط اسلامی با افکار او روبرو گردید، زیرا محمد بن عبدالوهاب نجدی (۱۱۱۵-۱۲۰۶) به تجدید حیات این مکتب پرداخت و به اشاعه آن همت گمارد. در این قسمت از پشتیبانی خاندان آل سعود برخوردار گردید ولی در عین حال، فقط محیط نجد با اندیشه‌های او آشنا شد و به نقاط دیگر سرایت نکرد.

پس از سقوط دولت عثمانی و روی کار آمدن آل سعود و سیطره بر مراکز مهمی مانند مکه و مدینه، بار دیگر این مکتب رو به گسترش نهاد. با پیدایش نفت و افزایش توان مالی دولت جدید، نویسندگان غیر متعهد خریداری شدند و در اشاعه مکتب نقش بسزایی ایفا کردند.

در مقابل موج وهابی‌گری، دانشمندان سنی و شیعه در عراق و شام و مصر به وظیفه خطیر خود قیام نموده و به نقد این مکتب پرداختند و شما در فصل دهم این کتاب با اسامی برخی از شخصیت‌های برجسته هر دو گروه، آشنا خواهید شد.

ما در این مقدمه به ارزیابی اجمالی این مکتب می‌پردازیم، و به حکم اینکه

واقعیت هر درختی را باید از کیفیت میوه او شناخت، شما از ثمرات ناگوار و تلخ این مکتب، می‌توانید به واقعیت آن پی ببرید. ویژگی‌های این مکتب را می‌توان در سه مسأله خلاصه کرد.

۱. دعوت به تجسیم

از افتخارات اسلام، تنزیه حق تعالی از هر نوع جسم و جسمانیات بوده و شعار مسلمانان «لیس کمثله شیء»^۱ است. فلاسفه و متکلمان اسلامی، سالیان درازی، به نقد مجسمه پرداخته‌اند و در نتیجه آنان را به حظیره اسلام راه ندادند. آنان پیوسته به نقد تورات فعلی (نه تورات واقعی که قرآن آن را هدایت و نور می‌خواند)^۲ پرداخته که خدا را جسم و جسمانی می‌داند و احیاناً از مقام والای خود، به زمین فرود آمده و وارد خیمه یعقوب می‌گردد و با او کشتی می‌گیرد.^۳

اما متأسفانه توحید مورد نظر ابن تیمیه، توحید جسمانی بوده که سرانجام خدا را بر عرش نشانده و احیاناً از آن نیز پایین‌تر می‌آورد و در حدّ تعبیر خود ابن تیمیه «بسان واعظی که از پله منبری به پله دیگر آن منتقل می‌شود» او نیز از نقطه‌ای به نقطه دیگر فرو می‌آید.^۳

۲. کاستن از مقامات انبیا و اولیای الهی

پیامبر و اولیای الهی گرامی‌ترین و عزیزترین مخلوق روی زمین می‌باشند. قرآن و روایات بر مقامات معنوی آنان گواهی می‌دهد، و این که مرده و زنده آنان یکسان بوده و همچنین ارتباط آنان هم‌چنان با امت اسلامی خود برقرار می‌باشد. در مکتب ابن تیمیه، پیامبر و اولیای پاک الهی به صورت یک انسان عادی درمی‌آید که پس از مرگ رابطه آنان با امت خود گسسته شده و کمترین سودی به حال امت ندارند.

۱. مائده: ۴۴. ۲. تورات، کتاب تکوین فصل ۳۲، جمله‌های ۲۶-۳۰، چاپ ۱۸۵۶م.

۳. به ص ۲۶، مراجعه فرمایید.

۳. تکفیر مسلمین

پیامبر گرامی ﷺ، با تلاش‌های بی‌وقفه خود، پیوند اخوت در میان منادیان توحید پدید آورد، و همگان را در مقابل کفر جهانی بسیج کرد. مسلمانان در پرتو «کلمه توحید» و «توحید کلمه»، توانستند در برابر ضربات سهمگین صلیبیان و قساوت‌های ثنویان (مغول)، ثابت و استوار بمانند، تا آنجا که دشمن را به کیش خود وارد سازند و از دشمن خونخوار، مروجی برای آیین خود تربیت کنند.

ولی متأسفانه این وحدت کلمه، به وسیله پایه‌گذار مکتب وهابیت درهم شکست، و در زیر آسمان، افتخار مدال اسلام، تنها نصیب گروهی می‌شود که مکتب وهابیت را در بست پذیرند، و در غیر این صورت از حظیره اسلام بیرون می‌روند!

اینها بخشی از نتایج اسفبار این مکتب است. آیا در چنین شرایطی می‌توان پایه‌گذار این مکتب را، پیشوای اسلام، زنده‌کننده سنت، و نابودکننده بدعت نامید؟!

کتابی که فرا روی خویش دارید به تحلیل این مکتب پرداخته و حقایق علمی را در لباس بس ساده بیان نموده است. امید آنکه این نوشته، مشعل فروزانی فراراه جوانان اسلام باشد و آنان را از سقوط در دامهای گسترده مروجان این مکتب باز دارد.

اگر بر این اثر ناچیز، پاداش الهی منظور گردد، من آن را به روح والد بزرگوارم آیت الله حاج شیخ محمد حسین خیابانی تبریزی رحمته اهدا می‌نمایم، زیرا او نخستین کسی بود که نگارنده را با واقعیت این مکتب آشنا ساخت.

قم - مؤسسه امام صادق علیه السلام

جعفر سبحانی

۲۹ ذوالقعدة الحرام ۱۴۲۱ برابر ۱۳۷۹/۱۲/۵

فهرست مطالب

صفحه	موضوع
۵	نو اندیشی دینی
۷	ویژگیهای سه گانه مکتب ابن تیمیه
	۱
	اتحاد رمز پیروزی
۱۱	اتحاد رمز پیروزی بر مشکلات است
۱۳	قرآن مجید و اهمیت وحدت کلمه
۱۴	اتحاد و همبستگی در سخن و سیره پیامبر ﷺ
	۲
	ابن تیمیه، زمان، زندگی و اندیشه
۱۹	اعتقاد به توحید در عبادت اصل مشترك میان مسلمانان
۲۰	وحدت صلیب و صنم در قرن ششم و هفتم

- ۲۲ سقوط خلافت اسلامی در قرن هفتم
- ۲۵ ابن تیمیه در اندیشه عالمان شام و مصر
- ۲۶ ابن بطوطه جهانگرد معروف و ابن تیمیه
- ۲۸ ابن تیمیه و داوری ذهبی و سبکی و ابن حجر در باره وی

۳

وهابیت پیشینه فکری و کارنامه عملی

- ۳۳ محمد بن عبد الوهاب احیاگر مکتب ابن تیمیه در قرن ۱۲
- ۳۵ ایجاد تفرقه و دو دستگی در بدترین شرایط زمانی
- ۳۶ بیوگرافی محمد بن عبد الوهاب و پشتیبانی آل سعود از او
- ۳۹ گرایش امیر اسماعیل یمنی به وهابیت و ندامت او
- ۴۰ تاخت و تاز وهابیان در شام و عراق و اعتاب مقدسه
- ۴۳ نخستین ردّ بر وهابیت به وسیله برادر محمد بن عبد الوهاب
- ۴۵ تجدید نظرطلبی در مکتب

۴

مرزهای توحید و شرک در عبادت

- ۴۹ هدف از آفرینش انسان چیست
- ۵۳ مراتب چهارگانه توحید

صفحه	موضوع
۵۵	تعریف منطقی توحید
۵۹	خضوع ناشی از اعتقاد به الوهیت یا ربوبیت
۶۵	مقایسه عقیده موحد یا مشرک در پاره‌ای از مسائل
۶۹	جمع بندی مباحث گذشته
۷۱	تعریف‌های منطقی برای عبادت از عالمان بزرگ اسلامی
	۵
	بدعت در دین
۷۵	توحید در تقنین و تشریح
۷۸	شُرک مسیحیان عصر رسالت در امر قانونگذاری
۸۰	بدعت نوعی تصرف در تشریح الهی است
۸۳	شرایط سه‌گانه بدعت
۸۳	۱. تصرف در دین
۸۴	۲. ریشه در کتاب و سنت نداشته باشد
۸۵	۳. رواج اندیشه در میان مردم
۸۶	ادله تحریم بدعت در کتاب و سنت
۹۰	تقسیم بدعت به زیبا و نازیبا و نقد آن
۹۱	علل سه‌گانه پیدایش تجریف در دین
۹۵	۱. پاسداری دین از ظهور بدعت

۶

زیات قبور پاکان

رسم انسانی، سنت رحمانی

۹۹

آثار سازنده زیارت قبور در زبان پیامبر

۱۰۱

زیارت قبر عزیزان، عالمان و تربیت شهیدان

۱۰۴

حضور در حرم پیامبر، و زیارت قبر شریف او

۱۰۷

زیارت قبور مؤمنان در کتاب و سنت

۱۱۱

زنان در زیارت قبور

۱۱۴

پاسخ به دو پرسش در مورد زیارت زنان

۱۱۸

زیارت قبر شریف پیامبر از دیدگان عالمان

۱۲۳

زیارت قبر شریف پیامبر از دیدگاه قرآن و سنت

۱۲۷

احادیث بیست گانه در زیارت قبر رسول خدا

۱۳۱

گفتگوی امام مالک با منصور دوانیقی

۱۳۱

زیارت قبور و حفظ اصالت‌ها

۷

سفر برای زیارت مرقد پیامبر ﷺ

۱۳۹

سیره مسلمانان در مورد سفر به زیارت قبر پیامبر

۱۴۱

دستاویز تحریم کنندگان سفر برای زیارت

۱۴۵

زیارت مساجد سبعه در مدینه

۸

بزرگداشت قبور پاکان

۱۴۹

ملت‌های زنده جهان و حفظ آثار گذشتگان

۱۵۰

حفظ قبور پیشوایان نشانه اصالت‌ها است

۱۵۳

عبرت‌گیری از تاریخ مسیحیان

۱۵۵

منزلت بیوت پیامبران در قرآن

۱۵۶

امر به ترفیع بیوت پیامبران و اولیاء الهی

۱۶۱

مقصود از آیه ترفیع چیست؟

۱۶۳

حفظ آثار مظهر محبت به پیامبر و خاندان او است

۱۶۷

مراقد پیامبران و سیره موحدان

۱۶۹

مراقد اولیاء و انبیا در رحله‌های ابن جبیر و ابن بطوطه

۱۷۰

بنای عظیم رأس الحسین در قاهره

۱۷۳

بناهای یادبود و منطق مخالفان

۱۷۹

بررسی حدیث ابو الهیاج از نظر سند و دلالت

۹

زندگی پس از مرگ

یا حیات برزخی

- ۱۸۴ زندگی پس از مرگ از مسائلی است که همه می خواهند بدانند
- ۱۸۵ براهین تجربی برای اثبات روح مجرد
- ۱۸۹ روح در تحقیقات علمی روز
- ۱۹۱ قرآن و تجرد روح
- ۱۹۵ آیات چهارگانه قرآنی و بقای روح
- ۲۰۰ حیات برزخی در احادیث اسلامی
- ۲۰۲ ارتباط ما با ارواح از نظر قرآن
- ۲۰۹ پیامبر با کشته شدگان بدر سخن می گوید
- ۲۱۳ حیات برزخی در کلمات عالمان

۱۰

توسل به پیامبر و اولیاء الهی

- ۲۱۹ نظام آفرینش بر اساس اسباب و مسببات است
- ۲۲۳ تحلیل توحید در خالقیت
- ۲۲۵ تعلق مشیت خدا، بر تحقق پدیده‌ها از اسباب ویژه خود
- ۲۲۸ اقسام توسل، ۱. توسل به اسماء و صفات خدا

صفحه	موضوع
۲۲۹	۲. توسل به قرآن، ۳. توسل به اعمال صالح
۲۳۴	۴. توسل به دعای پیامبر
۲۳۶	۵. توسل به دعای برادر مؤمن
۲۳۷	۶. توسل به دعای پیامبر پس از رحلت
۲۳۹	سیره مسلمانان در طول چهارده قرن در این مورد
۲۴۵	پرسش‌های چهارگانه در مورد توسل به دعای پیامبر
۲۵۰	۷. توسل به منزلت انسان‌های پاك و والا
۲۵۱	توسل به منزلت پیامبر در حدیث عثمان بن حنیف
۲۵۱	توسل به صالحان در ادب فارسی
۲۶۰	تاریخ بشریت و توسل به انسان‌های پاك
۲۶۵	توسل به حقوق پاکان در احادیث
۲۶۸	اشکالات چهارگانه و پاسخ آنها در مورد توسل
۲۷۷	اسامی کتابهای سودمند پیرامون توسل
	۱۱
	شفاعت
	یا تطهیر و پالایش گنهکاران
۲۸۴	تعلق مشیت الهی بر جریان فیض از طریق اسباب
۲۸۵	شفاعت يك نوع تطهیر و پالایش است

۲۸۶

تفاوت شفات اسلامی با وساطت‌های دنیوی

۲۸۸

دلایل قرآنی و حدیثی شفاعت

۱۲

درخواست شفاعت از شافعان راستین

۲۹۸

درخواست شفاعت يك نوع درخواست دعا است

۲۹۹

درخواست شفاعت در روایات

۳۰۱

بررسی دلایل مانعان از درخواست شفاعت

۱۳

مقامات و قدرت‌نماییهای اولیاء الهی

۳۰۷

دو راه برای کسب قدرت‌های خارق العاده

۳۰۸

۱. ریاضت‌های سخت و توان‌فرسا

۳۰۹

۲. پیمودن راه بندگی خدا

۳۰۹

آثار ششگانه عبودیت و بندگی خدا

۳۱۰

۱. تسلط بر نفس ۲. بینش خاص

۳۱۲

۳. تسلط بر افکار ۴. قدرت بر تخلیه بدن از روح

۳۱۴

۵. مشاهده اجسام لطیف ۶. تصرف در جهان آفرینش

۳۱۵

تصرف یوسف در بینایی یعقوب

صفحه

موضوع

۳۱۶

قدرت‌نمایی یاران سلیمان نبی

۳۱۸

قدرت‌نمایی سلیمان نبی

۳۱۹

تصرف‌های حضرت مسیح

۱۴

تبرک به پیامبر و آثار بازمانده از وی

۳۲۶

تمام اسباب و علل مادی، منتهی به سبب واقعی (خدا) است

۳۲۸

خدای سبب ساز و خدای سبب سوز

۳۳۰

دو کرامت برای مریم

۳۳۱

تبرک چیست؟

۳۳۲

تبرک به مقام ابراهیم

۳۳۲

تبرک یعقوب به پیراهن یوسف

۳۳۳

تبرک بنی اسرائیل به صندوق عهد

۳۳۴

تبرک به جایگاه اصحاب کهف

۳۳۵

انگیزه تبرک

۳۳۷

کام‌برداری کودکان صحابه

۳۳۷

تبرک به نوازش پیامبر

صفحه	موضوع
۳۳۸	تبرک به آب وضو و غسل پیامبر و قبر او
	<p style="text-align: center;">۱۵</p> <p style="text-align: center;">بزرگداشت موالید اولیاء الهی</p>
۳۴۵	بزرگداشت میلاد پیامبر در قرون گذشته
۳۴۶	بزرگداشت میلاد، مظهر اظهار محبت به پیامبر است
۳۴۹	بهانه جویی مخالفان بزرگداشت ها
	<p style="text-align: center;">۱۶</p> <p style="text-align: center;">نام گذاری فرزندان</p>
	<p style="text-align: center;">با پیشوند «عبد» و «غلام»</p>
۳۵۳	انگیزه این نام گذاری، اظهار مهر و محبت است
۳۵۴	بندگی تکوینی و بندگی قانونی و تشریفی
۳۵۶	مقصود از بندگی پیامبر، مطیع بودن است
	<p style="text-align: center;">۱۷</p> <p style="text-align: center;">عمل نیک و اهداء پاداش آن</p>
۳۶۱	ایمان و عمل خود انسان مایه نجات است
۳۶۳	تقسیم اعمال نیک بر دو قسم

صفحه	موضوع
۳۶۷	بهره‌گیری گذشتگان از استغفار و صدقات احیاء
۳۶۹	معنی نذر بر پیامبر و اولیاء الهی
۳۷۰	میزان نیت است نه ظاهر عمل
۳۷۱	نظر محققان اهل سنت در موضوع
۳۷۴	پاسخ به سه شبهه
	۱۸
	سوگند دادن خدا به حق بندگان برگزیده او
۳۸۴	سوگند دادن خدا به حق پیامبر در حدیث او
۳۸۵	سوگند دادن خدا به حق سائلان و پیامبر در کلمات صحابه
۳۸۷	پاسخ به يك شبهه
	۱۹
	سوگند به غیر خدا
۳۹۳	انگیزه سوگند به غیر خدا، در قرآن
۳۹۶	قرآن اسوه و الگو است
۳۹۷	سوگند به غیر خدا در سخنان پیامبر
۳۹۹	نگاهی به فتاوی فقیهان اهل سنت
۴۰۰	نقد ادله قائلان به تحریم

صفحه

موضوع

۲۰

گریه بر فراق عزیزان

۴۰۷

گریه بر فراق عزیزان يك امر فطری است

۴۰۸

گریه پیامبر در فراق فرزندش ابراهیم

۴۱۰

گریه صفیه بر مرگ حمزه

۴۱۱

گریه دخت گرامی پیامبر فاطمه علیها السلام در فراق پدر

۴۱۷

کاوش در فهم حدیث : انّ المیت یعذب بیکاء أهله

***

۴۲۱

فهرست منابع و مصادر